

Ks. KARDYNAŁ STEFAN WYSZYŃSKI — PRYMAS POLSKI

Szkic biograficzny

Obecny Prymas Polski — Kard. Stefan Wyszyński, od najwcześniejszego dzieciństwa wzrastał w kręgu służby Bożej.

Urodzony w dniu 3 sierpnia 1901 r., początkowe lata szkolne spędził w rodzinnej Zuzeli¹, później w Andrzejowie. Wykształcenie średnie otrzymał w Warszawie, Łowiczu i Włocławku. We Włocławku też wstąpił w 1920 r. do seminarium duchownego i po czterech latach uzyskał święcenia kapłańskie. Już w tym czasie przejawiał specjalne zainteresowanie problematyką społeczną, które będzie się rozwijało i pogłębiało w jego późniejszym życiu. Zainteresowanie to ma charakter wybitnie praktyczny. Zdobyte prawdy i przekonania niesie dalej między ludzi.

Zaraz po święceniach zaciągnął się w służbę *Słowa* w teologicznym i zwykłym znaczeniu tego wyrazu. Świeżo wyświęcony kapłan, wikariusz bazyliki katedralnej we Włocławku, zaczął swą pracę publicystyczną jako redaktor wydawanego przez kurię biskupią dziennika „Słowo Kujawskie”, w którym zamieszczał też swoje artykuły.

Zdolności młodego redaktora zwróciły nań uwagę ówczesnego ordynariusza włocławskiego ks. bpa Zdzitowieckiego. Ks. Wyszyński został wysłany do Lublina dla uzupełnienia studiów na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Kierunek studiów zgodny był z ustalonymi już jego zainteresowaniami —

¹ Zuzela, wieś k. Nura, pow. Ostrów Mazowiecka.

socjologią i prawem kanonicznym. Tak się pomyślnie złożyło, że katedrę socjologii obejmował w tym czasie tak wybitny znawca przedmiotu, jakim był ks. Antoni Szymański.

Owoce studiów na KUL w latach 1925—29 był doktorat prawa kanonicznego, uzyskany na podstawie rozprawy: *Prawa rodziny, Kościoła i państwa do szkoły*.

W r. 1929—30 Ks. Dr Stefan Wyszyński udał się w podróż do Włoch, Francji, Belgii, Holandii i Niemiec, dla zaznajomienia się z nowymi metodami katolickiej pracy społecznej. W wyniku tej podróży ukazały się dwie publikacje: *Dzieło kard. Ferrari. Ideaty i prace społeczno-apostolskie* (Włocławek 1930), i *Główne typy Akcji Katolickiej za granicą* (Lublin 1931).

Po powrocie do kraju Ks. Wyszyński pełnił początkowo obowiązki wikariusza w Przedczu, następnie wikariusza i wicekustosza bazyliki katedralnej we Włocławku (1931—32). Profesor ekonomii społecznej, socjologii i akcji katolickiej, a w latach 1935—37 i 1945—46 także prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku, w 1939 r. zorganizował dla alumnów pracownię socjologiczną. Pracował ponadto w administracji diecezji jako dyrektor Diecezjalnych Dziel Misyjnych (1931—32), promotor sprawiedliwości, obrońca węzła małżeńskiego (1932—38) i sędzia Sądu Biskupiego (od 1938 r.).

Z zapałem oddawał się też rozległej dziedzinie prac społeczno-duszpasterskich. W latach 1935—39 kierował Sodalicją Mariańską Ziemi Ziemi Kujawsko-Dobrzyńskiej, prowadził Chrześcijański Uniwersytet Robotniczy, i kierował pracą społeczno-oświatową w chrześcijańskich związkach zawodowych.

Osobny rozdział jego pracy — to całe serie odczytów i referatów dla duchowieństwa na KUL, na zjazdach Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej, na kursach dla katolickich stowarzyszeń młodzieży męskiej i żeńskiej, na tygodniach społecznych „Odrodzenia”. Pracę społeczną w „Odrodzeniu” podjął jeszcze w swoich czasach studenckich na KUL i odtąd datują się trwale więzy pracy i sympatii z tą organizacją i światem młodzieży akademickiej.

Przez cały czas Ks. Wyszyński oddawał się również pracy publicystycznej. W 1931 r. został sekretarzem redakcji „Ateneum Kapłańskiego”, a już w następnym — aż do wybuchu wojny — przejął funkcje głównego redaktora tego czasopisma. Nie było problemu, żywiej nurtującego wówczas w społeczeństwie, którego by nie poruszył w pismach. Wiele uwagi poświęcił zwłaszcza kwestii bezrobocia, podkreślając ogromne spustoszenia, jakie sprowadzało w dziedzinie moralnej. Oto kilka tytułów jego rozpraw, sprawozdań czy krótkich notatek, którymi budził niejednokrotnie z uśpienia sumienie społeczne:

Kościół i miłosierdzie wobec klęski bezrobocia
Spółczesność i prasa a wychowanie młodzieży
Wymowa procesów chłopskich
Bajeczne pensje — żebracze pensje
Nowa moralność na progu świątyni i plaży
Problemy społeczno-moralne wsi
Warszawski kongres dla walki z handlem żywym towarem.

Liczne jego wypowiedzi dotyczące polityki społecznej, akcji katolickiej, pracy duszpasterskiej, znajdujemy w takich czasopismach, jak: „Ateneum Kapłańskie”, „Prąd”, „Kronika Diecezjalna Włocławska”, „Tygodnik Warszawski”.

Tak szeroko zakrojona akcja społeczna była w tym czasie czymś wyjątkowym wśród duchowieństwa, nie zawsze też znajdowała zrozumienie, czasem budziła niechęć. Ks. Wyszyński idzie zawsze w pierwszej linii. Toteż słowa jego, już jako Prymasa Polski, wypowiedziane w wiele lat później, o młodości duchowej jako „cnocie zawodowej kapłana”, mają pełne potwierdzenie w jego własnym życiu.

Dn. 30 listopada 1957 r. mówił do duchowieństwa:

Młodość duchowa [...] ma to do siebie, że daje nam swobodę wobec programowania, wobec środków. Zmieniają się warunki i muszą się zmieniać środki, które musimy swobodnie dobrać, [...] jesteśmy przecież tym pokoleniem, co idzie za Chrystusem, Ojcem przyszłego wieku².

² „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 1958, nr 4—5.

Warunki pracy wielkiego kapłana, który dwoił się i troił na różnych terenach pracy w Polsce międzywojennej, zmieniły się wkrótce radykalnie.

Po wkroczeniu Niemców, na polecenie ks. bpa Kozala, Ks. Wyszyński musiał się ukrywać. W pierwszym roku archidiecezja warszawska, następnie Lubelszczyzna, a od 1942 r. Łaski k. Warszawy — to główne tereny jego działalności okupacyjnej, wypełnionej w dużym stopniu konspiracyjną pracą oświatową. Inteligencja katolicka Warszawy poznała go wówczas z systematycznych wykładów katolickiej etyki społecznej, katechetyki i pedagogiki katolickiej.

Po zakończeniu działań wojennych Ks. Dr Wyszyński wrócił do swojego miasta biskupiego, do Włocławka. Urządził tam seminarium duchowne i został mianowany jego rektorem, przejął drukarnię diecezjalną, wydawał i redagował tygodnik katolicki „Ład Boży”, w którym prowadził stałą rubrykę *Ład w myślach*, wznowił „Ateneum Kapłańskie”. W tym też czasie został kanonikiem rzeczywistym Kapituły Katedralnej Włocławskiej.

Niedługo pozostał jednak na tym terenie. Decyzją Ojca św. z dn. 4 III 1946 r. Ks. Dr Wyszyński został mianowany biskupem lubelskim. Decyzję tę przyjął z ust Ks. Kard. Prymasa Hłonda w dzień Zwiastowania N. M. P. 25 III 1946 r.

Zaczął się nowy rozdział w życiu Ks. Bpa Wyszyńskiego. Obdarzony pełnią kapłaństwa, ten niezmordowany ksiądz — społecznik stał się ukochanym Ojcem powierzonych sobie diecezji. Odtąd, w niezliczonej ilości przemówień, kazań, listów pasterskich, raz po raz będzie się powtarzać serdeczny zwrot: Dzieci moje, Drogie Dzieci Boże, Dzieci Najlepsze, Najmilsze Dzieci, Dzieci Kochane. W liście pasterskim do duchowieństwa diecezji lubelskiej na dzień swej konsekracji w maju 1946 r. pisał:

Pragnę [...] wszystkie dane mi od Boga siły duszy i ciała poświęcić [...] chwale Bożej — *solī Deo*³ — i zbawieniu powierzonych mi dusz, ufając Bożej pomocy i łasce⁴.

³ Hasło pracy biskupiej Ks. Prymasa.

⁴ „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 1946, nr 5.

Umęczona diecezja lubelska, pozbawiona przez szereg lat swojego pasterza, potrzebowała bardzo takiego ojca, toteż „Ks. Bp Wyszyński zdobył sobie na wstępie serca wszystkich. I duchowieństwo, i wiernych, i starszych, i młodzież i dzieci ujął swą młodością, dobrotliwością oraz szczerym, ważkim słowem”⁵.

Zdumienie ogarnia, kiedy się przegląda w dziale *Kroniki „Wiadomości Diecezjalnych Lubelskich”* rubrykę: *Czynności pasterskie J. E. Ks. Bpa Ordynariusza*. W jaki sposób, wśród niezwykle intensywnej pracy znajdował czas na kilkakrotnie nieraz w ciągu dnia przemówienia i kazania? Weźmy dla przykładu jeden taki dzień:

8 XII [1948]

- Udzielił święceń diakonatu alumnom Seminarium Duchownego.
- Przemawiał do Sodalicji Mariańskich Lubelskich.
- Wziął udział w akademii Stow. i Zgromadzenia Kupców Lubelskich i przemawiał z okazji jubileuszu tych zespołów.
- Zwiedził Zakład Wychow. XX. Salezjanów, przemawiał do młodzieży na akademii.
- Wziął udział w akademii Sod. Mar. w Sem. Duch. i w poświęceniu Seminarium Niepokal. Sercu Maryi⁶.

W tymże organie diecezjalnym, w artykule pożegnalnym poświęconym Ks. Bpowi Wyszyńskiemu przy opuszczaniu przez niego diecezji lubelskiej czytamy:

Głosił kazania i przemawiał wśród nas często, korzystając z każdej okazji: w kościołach lubelskich i na terenie diecezji, w czasie odpustów i na wizytacjach parafii, na zakończenie misyj, rekolekcji, przy wspólnej Komunii św. młodzieży, w kaplicach zakonnych, głosił prawdę Bożą wszędzie, gdzie go poproszono. Kościoły były przepelnione, ludzie się cisnęli, by tylko dostać miejsce i słyszeć, jak mówi „nasz biskup” [...] Znalazł nawet czas na normalne wykłady z chrześcijańskiej doktryny społecznej w ramach Instytutu Wyższej Kultury Religijnej. [...] Olbrzymim szacunkiem i zaufaniem darzą Biskupa wszystkie koła

⁵ Ingres J. E. Ks. Biskupa Dra St. Wyszyńskiego. Tamże nr 6.

⁶ „Wiad. Diec. Lub.” 1947, nr 1.

społeczeństwa, w Lublinie i na terenie diecezji. [...] Widzieliśmy w nim przede wszystkim prawdę najrzetelniejszą, prawdę świadomą celu i organicznie budującą rzeczywistość. [...] Widzieliśmy w nim ludzkość przeogromną, a tak skuteczną i prostą, iż z zakrzepłych nawet duchów zdolna była wydobywać jeszcze życie i uśmiech. Podziwialiśmy w nim dobro, tak podzielne między wszystkich, iż go nikomu nie zabrakło. Wiemy też, że ze słów jego, jak z najlepszego chleba będą się karmić, a głodu nie zaznają. I jest w nim pokora czysta i miłość spraw Bożych — aż do krwi⁷.

Opinię taką zdobył sobie Ks. Bp Wyszyński nie tylko u własnych diecezjan. Musiała ona znaleźć potwierdzenie w najwyższych kręgach hierarchii kościelnej, skoro Ojciec św. jego właśnie uznał za najgodniejszego na następcę zmarłego Prymasa Polski, Ks. Kardynała Hłonda.

W dniu Matki Bożej Miłosierdzia 16 listopada 1948 r. ks. Bp Wyszyński został mianowany Arcybiskupem Metropolita Gnieźnieńskim i Warszawskim, a tym samym stanął na czele Kościoła w Polsce.

W liście pasterskim na dzień ingresu nowy Prymas Polski tak pisał o swoim posłannictwie:

Choć ze cziłą i pokorą w sercu, idę do Was, Dzieci, z męstwem chrześcijańskim i z podniesionym czołem [...] Idę przepowiadać Wam Chrystusa Ukrzyżowanego, który przez własną krew wszedł do świątyni, i własną krew wydał okupem za wielu. Idę, by zwiastować Wam Ojca Waszego, który jest w niebie, by opowiadać Wam dziwy Boże, by głosić Wam miłość, pokój i dobro, by wszczepiać w dusze Wasze nowe życie łaski Bożej, by serca otuchą krzepić, by wołać: *Sursum corda!* „Wzmocnijcie ręce opadłe — a kolana omdlałe pokrzepcie! Rzeczcie bojaźliwym: Wzmocnijcie się, a nie bójcie się” (Iz. 35, 3, 4).

[...] Nie jestem ci ja ani politykiem, ani dyplomata, nie jestem działaczem, ani reformatorem. Ale natomiast jestem Ojcem Waszym duchowym, Pasterzem i Biskupem dusz Waszych, jestem Apostołem Jezusa Chrystusa. Posłannictwo moje jest kapłańskie, pasterskie, apostołskie, wyrosłe z odwiecznych Bożych

⁷ „Wład. Diec. Lub.” 1948, nr 1.

myśli, ze zbawczej woli Ojca, dzielącego się radością szczęściem swoim z człowiekiem⁸.

Nowy Arcypasterz objął rządę Kościoła w Polsce w czasach wyjątkowo ciężkich.

Dn. 27 IX 1953 r. Prymas Polski został aresztowany na okres przeszło trzyletni.

Zdawać by się mogło, że te lata odosobnienia będą jakimś czasem straconym, luką w życiu tak czynnego Arcypasterza. Tymczasem stało się inaczej. Był to okres skupienia sił i wypracowania nowego, wielkiego programu odnowy moralnej narodu.

Pierwszym aktem tej odnowy stały się śluby narodu na Jasnej Górze 26 sierpnia 1956 r. Tekst przyrzeczeń, opracowany przez Ks. Prymasa w Komańczy zawiera konkretny, realny program wewnętrznej pracy narodu. To nie był tylko jeszcze jeden akt powierzenia się opiece Królowej Polski, to było równocześnie zaciągnięcie wobec Niej poważnych zobowiązań.

Naród podjął pragnienie swojego Pasterza. Dowodem na to — przeszło milionowa rzesza pielgrzymów na Jasnej Górze pamiętnego dnia 26 sierpnia 1956.

Miłą musiała być Matce Bożej ta inicjatywa i spontaniczny zryw wiernego ludu. Jakby w odpowiedzi na to w dwa miesiące po przyrzeczeniach, w miesiącu Matki Bożej Różańcowej, 26 października 1956 r. Ks. Prymas Wyszyński odzyskał wolność.

Rozpoczął się nowy etap w życiu Kościoła w Polsce. Zbliża się nasza wielka rocznica dziejowa — *Millennium* chrztu Polski. Pragniemy ją uczcić nie tylko zewnętrznymi uroczystościami. *Millennium* będzie odnowieniem wierności Bogu i Kościołowi, będzie odnowieniem zobowiązań, zaciągniętych na chrzcie świętym całego narodu. Bo konsekwencje chrztu Polski trwają ciągle i będą trwać tak długo, jak długo kraj nasz będzie istnieć.

⁸ Tamże nr 2.

Wobec nowego tysiąclecia powinniśmy stanąć odnowieni moralnie. Przygotuje nas do tego wielka, dziewięćcioletnia nowenna.

Oto nowy program pracy Księdza Prymasa.

Jak niegdyś, u progu pełni kapłaństwa upadł na twarz przed obliczem Królowej swojej i narodu, przed ołtarzem Pani Jasnogórskiej, tak i teraz przyjdzie do Niej wraz z całym narodem prosić o opiekę i łaski.

Niegdyś, w liście pasterskim na dzień ingresu do katedry lubelskiej pisał:

Przychodzę tu wprost z Jasnej Góry, od Pośredniczki łask wszelkich [...] Na swej tarczy blskupiej niosę pogodną, choć zoraną bliznami walki twarz Maryi. Z całą dziecięcą wiarą prosiłem Ją o łaski dla Was i dla siebie, Ukochani Bracia Kapłani i Wierni, o błogosławieństwo na wspólną naszą pracę; ufam, że Oblubienica Ducha Świętego, Królowa Apostołów i Wspomożenie Wiernych, Matka Jasnogórska, będzie i dla mnie i dla Was, Najmilsi, tarczą w walce, zwycięstwem i bramą niebios⁹.

Z podobną wiarą i ufnością przyszedł do Niej po latach wraz z całym narodem.

W przemówieniu Ks. Prymasa do duchowieństwa w Szczecinie z dn. 30 listopada 1957 r. czytamy:

Polska znajduje się w położeniu niesłychanie trudnym pod każdym względem, moralnym, społecznym a nawet ekonomicznym [...] naród wymaga jakiejś wielkiej siły mobilizacyjnej i my tę siłę mobilizacyjną, która by utrzymała naród w spokoju i równowadze, widzimy w *Virgo Auxiliatrix*¹⁰.

Wyjaśnieniem tej drogi maryjnej Ks. Prymasa mogą być jego słowa, wypowiedziane 1 grudnia 1957 r. w katedrze gorzowskiej:

Nie dziwny się Kościołowi, że zaczyna wszystko od Matki Najświętszej i przez Nią. Tak przecież zaczął Bóg Sam. [...] Bóg

⁹ „Wiad. Diec. Lub.” 1946 nr 5.

¹⁰ „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 1958 nr 4—5.

zaczął odnowę świata od Niewiasty. Przez Nią wzbudził nadzieję, która utrzymywała się przedziwnie trwale w dziejach świata¹¹.

Jak kiedyś na stolicy lubelskiej „głosił prawdy Boże wszędzie, gdzie go poproszono”, tak i teraz objeżdża niestrudzenie kraj cały, choć trzeba przyznać, że ulubionym miejscem jego kazań i przemówień stała się Jasna Góra. Tu spotyka się z przedstawicielami całego, wędrującego w pielgrzymkach, narodu. Krzepi, podnosi na duchu, poucza, wzywa do lepszego życia. Jego słowa są proste, dobre i pożywne, jak chleb. Toteż spieszą do swojego Ojca wszyscy, aby go ujrzeć, usłyszeć, a także okazać swą miłość i zaufanie. O tej miłości mogą świadczyć jego własne słowa, wypowiedziane z humorem do Poznaniaków, którym dziękował za serdeczne, owacyjne przyjęcie:

Widzę, że prawdziwie nad śmierć mocniejsza jest miłość. Od tej miłości, by się przedostać przez ulice Poznania, to można nawet życie utracić. Ale dzięki Bożej pomocy dotarłem do tej świątyni, ochraniającej władzą Waszego Arcypasterza¹².

Ks. Prymas stał się nie tylko najbardziej kochaną postacią w Polsce. Wielki autorytet i popularność zdobył sobie również poza granicami kraju. Dowodem na to jest przyjęcie, jakiego doznawał wszędzie w czasie swej podróży do Rzymu w 1957 r.

Znane przywiązanie Ks. Prymasa do Stolicy Apostolskiej, któremu dał wyraz niejednokrotnie w swoich pismach¹³, spotkało się z jak najserdeczniejszym, ojcowskim uczuciem Głowy Kościoła. Pozwólmy się tu znowu wyręczyć słowem Ks. Prymasa:

¹¹ Tamże.

¹² Kazanie Ks. Kardynała Prymasa Wyszyńskiego wygłoszone w Farze Poznańskiej 19 3 1958 r. „Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej”, 1958, nr 4/5.

¹³ Por. *Stolica Apostolska a świat powojenny* wyd. pod pseud. Zuzelskiego oraz artykuły w prasie.

2 — Nasza Przeszłość

Wynieśliśmy z tych krótkich chwil wrażenie tak potężne, że skłaniało do milczącej wśród łez radości¹⁴.

Wiemy, że Ks. Prymas nie lubi, aby mu życzyć „stu lat” (czymże one są w wymiarach wieczności?). Nie składamy mu też takiego życzenia, ale będziemy prosić naszego wspólnego Ojca w niebie i Matkę Najświętszą, aby „młodość jego odnawiała się jak u orla”, aby żył wśród nas długo, jak najdłużej, dla dobra Kościoła i Ojczyzny.

¹⁴ List Księdza Prymasa Polski i Księży Biskupów po powrocie od Ojca świętego. „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 1957, nr 8.

MYSLI WYBRANE Z PISM PRYMASA POLSKI

Najprostsza droga do Boga wiedzie przez Maryję.

• • •

Należymy do Kościoła, który nigdy nie mówi nam: dość! Przeciwnie, nawet świętym powie, by uświęcał się jeszcze więcej. Panuje w Kościele Bożym głód nieustannego postępu. Kościół jest najbardziej postępową społecznością na ziemi. Zmusza on do postępu nasz umysł — ku Prawdzie, naszą wolę — ku Dobru, nasze serca — ku Miłości. Wszyscy musimy dobrze wydłużyć kroku, by nadążyć za Kościołem.

• • •

Bóg nie chce dla nas życia łatwego.

• • •

Wspaniałe jest kapłaństwo, ale nie można być dobrym kapłanem bez męki, bez cierpienia, bez trudu, bez bólu.

• • •

W wędrówce ludów przez ziemię jesteśmy przede wszystkim Bożym ludem. I chociaż ludzkość cała dzieli się na języki, narody i kraje, to jednak większą moc ma nie to, co nas tu przejściowo dzieli, lecz to, co nas na wieki z sobą w Bogu wiąże. Wszyscy bowiem wyszliśmy z ojcowskiej ręki Bożej i do Boga, całą naturą naszą, całą wewnętrzną skłonnością — do ojczyzny niebieskiej przez Boga [...] ziemię dążymy.

• • •

Od chwili, gdy Bóg stał się Człowiekiem, już nie ma takiej ceny materialnej, która byłaby wyższa od wartości człowieka. Cenić człowieka nauczył ludzi Chrystus.

* * *

Nie zbuduje się [...] państwa sprawiedliwości i miłości społecznej, jeśli te cnoty nie będą przedtem wpojone w dusze ludzkie, jeśli się nie staną ich chlebem powszednim.

* * *

Uczcie się kochać, nie tylko częstką, ale całym człowieczeństwem — rozumem, wolą, sercem, ciałem, duchem. Uczcie się kochać nie tylko jedną warstwę narodu, kochajcie cały naród, bo gdy będziecie kochać jedną część, będziecie sekciarzami, pracującymi na zgubę narodu.

* * *

Nie ma prawdziwej służby narodowi bez poświęcenia, bez wyrzeczenia się, bez oliary.

* * *

Praca jest obowiązkiem człowieka. [...] Bez pracy nie można ani utrzymać życia, ani też dojść do pełni rozwoju osobowości.

* * *

W każdej pracy musi być miejsce na myśl ludzką. [...] Tzw. ślepe posłuszeństwo w pracy, zwalniające człowieka z własnej myśli, może tylko w bardzo wyjątkowych okolicznościach nie być szkodliwe.

* * *

Każdy człowiek w swej osobistej pracy [...] powinien osiągnąć: udoskonalenie rzeczy i udoskonalenie człowieka pracującego. Tu jest punkt wyjścia dla postępu społeczno-gospodarczego, dla cywilizacji ludzkiej i dla postępu moralno-religijnego, dla kultury świata.

* * *

Nie od przedmiotu pracy zależy wartość czynu ludzkiego, ale od sposobu wykonania, od stopnia miłości i uległości wobec dobrego Boga.

* * *

Im bardziej wzrasta w nas miłość, tym każda czynność zewnętrzna staje się bardziej wewnętrzna.

* * *

Konieczność modlitwy w pracy wiąże się z poczuciem naszej niewystarczalności, z trudem i znojem pracy. [...] Wobec trudnych zadań, gdy braknie sił, zalet, cnót, umiejętności, woli, świadomości jesteśmy naszego oporu, męki, znużenia, nawału pracy; — przyjęcie całego tego brzemienia i ofiarowania Bogu narzuca się nam jako radosna konieczność. [...] Ludzie pracy mają zwyczaj każdą trudniejszą czynność zaczynać od modlitwy.

* * *

Nie można prowadzić trwałej, wszechstronnie owocnej, skutecznej pracy bez powiązania jej z modlitwą.

* * *

W pracy naszej jest wyniszczenie sił ludzkich i siebie samego, przez znużenie i pot oblicza. Nie ma pracy bez zniszczenia jakichś sił, jak nie ma oliary bez zniszczenia. I to jest bodaj najbardziej istotna część oliary pracy.

* * *

Trud pracy może być uszlachetniający; sam z siebie nie może on upadlać człowieka. Tyle źle zorganizowana praca, niesprawiedliwy jej ustroj, potęgający znoję pracy ponad ludzką wytrzymałość — może człowieka upadlać. Wtedy rodzi się bunt świata pracy, bunt robotników, bunt społeczny przeciwko upadaniu człowieka w pracy. [...] Jeśli jednak zachowa się słuszną miarę w trudzie pracy — to każda praca może i powinna uszlachetniać.

* * *

Punktem wyjścia dla każdej pracy powinno być życie wewnętrzne.

• • •

Od życia wewnętrznego zależy cały owoc naszej pracy zewnętrznej.

• • •

Zwolnienie się od życia wewnętrznego pod wpływem nadmiaru pracy, odbija się na wartości naszej pracy; wtedy bowiem ujawnia się w niej brak cnót osobistych, o który rozbić się może każde dzieło. Nie pomogą wtedy najbardziej pociągające idee; gdy zabraknie powiązania życia wewnętrznego z życiem czynnym, upadnie dzieło prowadzone, jak wiele ich upadło, o czym poucza historia zakonów.

• • •

Praca czynna ma być przejawem życia wewnętrznego, a nie naodwrot. Tylko to, co zostało przez nas przemyślane i przemodlone można bezpiecznie dać innym.

• • •

Uspokoienie wewnętrzne — to wstęp do pokoju powszechnego[†].

• • •

[†] Cytowane pisma:

Zasięg i charakter zainteresowań katolickiej myśli społecznej. (Katolicka myśl społeczna. Pamiętnik III katolickiego studium w Warszawie 1937).

Stolica Apostolska a świat powojenny. Włocławek 1946.

Duch pracy ludzkiej. Włocławek 1946.

Przemówienie ingresowe... maj 1946 r. „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 1946, nr 6.

List pasterski do duchowieństwa i wiernych diecezji Lubelskiej na dzień ingresu do Katedry Lubelskiej 26 V 1946. „Wiad. Diec. Lub.” 1946, nr 6.

List pasterski O chrześcijańskim wyzwoleniu człowieka. „Wiad. Diec. Lub.” 1947, nr 2.

Wypełniamy Jasnogórskie Słuby Narodu. Czytania na maj 1957.

BIBLIOGRAFIA PRAC

KS. KARD. STEFANA WYSZYŃSKIEGO — PRYMASA POLSKI

W bibliografii zastosowano układ chronologiczny; w obrębie lat umieszczono najpierw druki zwarte, a następnie artykuły w czasopiśmie i pracach zbiorowych. Pominęto w bibliografii Ks. Kardynała drobne notatki i recenzje o książkach, odezwy o charakterze urzędowym i administracyjnym. Nie zaznaczono w niej również przedruków listów pasterskich i odezwy, dokonanych w pismach katolickich lub umieszczanych w urzędowych pismach różnych diecezji. Nie uwzględniono też streszczeń przemówień i odezwy nieautoryzowanych, drukowanych w prasie codziennej. Pewne braki w opisach niektórych pozycji powstały wobec niemożności dokonania opisu z autopsji.

Bibliografia niniejsza jest pierwszą próbą, ilustrującą twórczość Ks. Kard. Wyszyńskiego. Z dotychczasowych publikacji o Prymasie Polski dokładniej omówił Jego działalność naukową i pisarską, i podał bibliografię ważniejszych (61) pozycji, ks. bp Franciszek Korszyński w artykule: *Redaktor Ateneum Kapłańskiego — Biskupem Lubelskim* („Aten. kapł.” T. 45: 1946 s. 3—10).

Nie czas jeszcze podać syntezę twórczości Ks. Kard. Wyszyńskiego. Pobieżny nawet przegląd bibliografii nie wymaga komentarzy. Bogaty dorobek pisarski Prymasa Polski jest niewątpliwie dużym wkładem w kulturę Polski.

Ks. Kard. Wyszyński jest nie tylko głębokim znawcą zagadnień społeczno-religijnych, duszpasterskich i wychowawczych, ale i doskonałym organizatorem w dziedzinie naukowo-wydawniczej. W pierwszych latach kapłaństwa był redaktorem „Słowa Kujawskiego”, w latach 1932—1939 redaktorem „Ateneum Kapłańskiego”, a po drugiej wojnie światowej założył i redagował „Ład Boży” (1945—1946).

WYKAZ SKRÓTÓW,
stosowanych w bibliografii

Ateneum Kapłańskie	— <i>Aten. kapł.</i>
Gorzowskie Wiadomości Kościelne	— <i>Gorz. Wiad. kośc.</i>
Kronika Diecezji Włocławskiej	— <i>Kron. Diec. włocł.</i>
Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej	— <i>Mies. kośc. Archid. pozn.</i>
Tygodnik Powszechny	— <i>Tyg. powsz.</i>
Tygodnik Warszawski	— <i>Tyg. warsz.</i>
Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie	— <i>Wiad. Archid. warsz.</i>
Wiadomości Diecezji Lubelskiej	— <i>Wiad. Diec. lub.</i>
Wrocławskie Wiadomości Kościelne	— <i>Wr. Wiad. kośc.</i>

1926

1. Z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. *Aten. kapł.* T. 17: 1926 s. 85—87.
Podp.: Idem.

1927

2. Z Uniwersytetu Lubelskiego. *Aten. kapł.* T. 18: 1927 s. 429—432.
Podp.: Idem.
3. Baranowski Z. ks.: *Służba Boża*. Poznań 1926. [Rec.] *Aten. kapł.* T. 19: 1927 s. 416—417.
Podp.: Ks. S. W.
4. Z powodu instrukcji o zakazie czytania książek niemoralnych. *Kron. Diec. włocł.* R. 21: 1927 s. 294—301.

1929

5. Burret J.: *L'éducation religieuse de l'enfant*. Paris [b. r.] [Rec.] *Aten. kapł.* T. 23: 1929 s. 98—99.
Podp.: Ks. S. W.
6. Kilka uwag z powodu VIII-go Kongresu Przeciwalkoholowego w Lublinie. *Aten. kapł.* T. 23: 1929 s. 188—199.

7. Boumard P.: Formation de l'enfant par le catéchisme. Paris 1927. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 24: 1929 s. 110—111.

1930

8. Dzieło kard. Ferrari. Ideal i prace społeczno-apostolskie. Włocławek 1930 ss. 38.
9. Zasady i poczynania społeczno-apostolskie kardynała Ferrari. *Aten. kapł.* T. 25: 1930 s. 24—37.
10. Pius XI e l'Azione cattolica. Roma 1929. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 25: 1930 s. 98—99.
11. Dzieło kardynała Ferrari. *Aten. kapł.* T. 25: 1930 s. 137—158.
12. Wydawnictwa o Akcji Katolickiej. *Aten. kapł.* T. 25: 1930 s. 302—306.
13. Kościół a faszyzm. *Prąd R.* 17: 1930 t. 18 s. 145—167.
14. Z życia i prac Katolickiego Uniwersytetu w Mediolanie. *Prąd R.* 17: 1930 t. 19 s. 163—175.
15. Przewodnie myśli Encykliki o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży. *Aten. kapł.* T. 26: 1930 s. 1—22.
16. Brun H.: La cite chrétienne d'après les enseignement pontificaux. Paris [b. r.] [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 26: 1930 s. 215—217.
17. Pierwszy Krajowy Kongres Eucharystyczny w Polsce. *Aten. kapł.* T. 26: 1930 s. 282—293.
18. Szymański A.: Ograniczanie urodzin i karalność przerywania ciąży. Lublin 1930. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 26: 1930 s. 421—425.

1931

19. Hentzen C.: Die Lösung des Schulproblems in Holland. Düsseldorf 1928. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 27: 1931 s. 89—92.
20. Z zagadnień pedagogicznych. Kraków 1929. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 27: 1931 s. 97—98.

21. Warszawski Kongres dla walki z handlem żywym towarem. *Aten. kapł.* T. 27: 1931 s. 175—177.
22. Dabin P.: L'Action catholique. Paris [b. r.] [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 27: 1931 s. 199—201.
23. Załuski B.: Cecylia Plater-Zyberkówna. Warszawa 1930. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 27: 1931 s. 201—202.
24. Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej w Lublinie. *Aten. kapł.* T. 27: 1931 s. 363—368.
25. Główne typy Akcji Katolickiej za granicą. *Prąd R.* 18: 1931 t. 20 s. 85—91, 113—133, 185—200. Odb. Lublin 1931 Zw. Pol. Intelig. Kat. „Odrodzenie” ss. 47.
26. Kościół i miłosierdzie wobec klęski bezrobocia. *Aten. kapł.* T. 28: 1931 s. 130—150.
27. Szymański R. ks.: Akcja Katolicka a działalność gospodarczo-społeczna. Poznań 1930. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 28: 1931 s. 210—212.
28. „Quadragesimo anno expleto”. *Aten. kapł.* T. 28: 1931 s. 425—428.
29. Socjalistyczna własność wspólna w ocenie Rerum Novarum. *Aten. kapł.* T. 28: 1931 s. 470—486.
30. Świat katolicki w 40-tą rocznicę enc. Rerum Novarum. *Aten. kapł.* T. 28: 1931 s. 505—523.
31. Wezwanie Ojca św. „do Krucjaty miłosierdzia i pomocy”. *Aten. kapł.* T. 28: 1931 s. 523—524.

1932

32. Wędrowni bezrobotni przed drzwiami plebanii. *Aten. kapł.* T. 29: 1932 s. 56—57. Podp.: X.
33. Z powodu odezwy Kardynała-Prymasa [Hłonda] w sprawie przesilenia gospodarczego. *Aten. kapł.* T. 29: 1932 s. 52—56. Podp.: Ks. Dr S. W.
34. Kuźnia Akcji Katolickiej — rekolekcje zamknięte. *Aten. kapł.* T. 29: 1932 s. 159—161. Podp.: Ks. S. W.

35. Duszpasterz a bezrobotni. *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 161—164.*
Podp.: S.
36. 50 lat Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych (1881—1931). *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 176—181.*
Podp.: Ks. S. W.
37. Dwa sprawozdania z życia Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży. *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 181—184.*
38. Nowe pole pracy duszpasterskiej — iść czy czekać? *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 266—271.*
Podp.: X.
39. Dziesięć lat rządów Piusa XI. *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 276—279.*
Podp.: Dr Zuzelski
40. Machay F. ks.: Rozwiązanie sprawy społecznej w ramach Akcji Katolickiej. Poznań 1931. [Rec.] *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 305—307.*
41. Wskazania biskupów katolickich w Polsce na chwilę najbliższą. *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 359—368.*
Podp.: X.
42. Katolicy włoscy i polscy wobec swych uniwersytetów katolickich. *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 377—381.*
43. Pokłosie enc. „Quadragesimo anno” (Głosy Episkopatu Austrii i Węgier). *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 480—483.*
44. Zjednoczenie pisarzy katolickich w Polsce. *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 488—490.*
45. Nad mogiłą wielkiego duszpasterza i apostoła. (Sp. ks. biskup Z. Łoziński). *Aten. kapł. T. 29: 1932 s. 490—494.*
Podp.: X.
46. Z ostatnich walk o religijny charakter szkoły polskiej. *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 53—59.*
47. Warunki głoszenia kazań społecznych. *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 59—61.*
Podp.: X. S. W.
48. Piwowarczyk J. ks.: Kryzys społeczno-gospodarczy w świetle katolickich zasad. Kraków 1932. [Rec.] *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 102—103.*

49. Roszkowski A. ks.: Katolicyzm społeczny. Poznań 1932. [Rec.] *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 103—105.*
50. Głos od grobu św. Wojciecha o zasadach życia państwowego. *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 176—182.*
51. Myśl przewodnia tegorocznego święta Chrystusa Króla. (Walka z bezwstydem i pornografią w druku i obrazku). *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 288—293.*
52. Mąż stanu w sutannie. [Ks. Ignacy Seipel]. *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 300—307.*
53. Nowe ograniczenia spoczynku niedzielnego i świątecznego. *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 391—397.*
Podp.: Dr Zuzelski
54. Der Grosse Herder. Freiburg i. Br. 1931—32 Bd 1—3. [Rec.] *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 427—429.*
55. Myśl katolicka wobec nieładu w gospodarstwie międzynarodowym. *Aten. kapł. T. 30: 1932 s. 503—506.*

1933.

56. Nowe prawo o stowarzyszeniach. *Aten. kapł. T. 31: 1933 s. 55—64.*
57. „Katolicy wszystkich krajów, łączcie się”. *Aten. kapł. T. 31: 1933 s. 67—68.*
Podp.: Dr Zuzelski
58. Kazanie przez radio jako środek współczesnego duszpasterstwa. *Aten. kapł. T. 31: 1933 s. 74—77.*
Podp.: X.
59. Dlaczego upadają pisma katolickie? *Aten. kapł. T. 31: 1933 s. 77—79.*
Podp.: Dr Z.
60. Lexikon der Pädagogik der Gegenwart. Münster i. W. 1930 Bd 1—2. [Rec.] *Aten. kapł. T. 31: 1933 s. 97—99.*
Podp.: Dr Zuzelski
61. Sprawy pasterskie i religijno-społeczne. *Aten. kapł. T. 31: 1933 s. 158—165.*

62. Z najnowszej literatury społeczno-religijnej. *Aten. kapł.* T. 31: 1933 s. 309—312.
63. Listy pasterskie księży biskupów. *Aten. kapł.* T. 31: 1933 s. 363—372.
64. Rozbrojenie moralne a myśl katolicka. *Aten. kapł.* T. 31: 1933 s. 388—389.
Podp.: Dr Zuzelski
65. Roszkowski A. ks.: Korporacjonizm katolicki. Poznań 1932. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 31: 1933 s. 518—521.
66. Dzieło Ozanama dawniej a dziś. *Aten. kapł.* T. 32: 1933 s. 95—98.
67. Społeczeństwo i prasa a wychowanie młodzieży. *Aten. kapł.* T. 32: 1933 s. 175—188.
68. Posady dla ojców rodzin. *Aten. kapł.* T. 32: 1933 s. 302—307.
69. Wymowa procesów chłopskich. *Aten. kapł.* T. 32: 1933 s. 497—506.

1934

70. Czy istnieje higiena duszy... *Aten. kapł.* T. 33: 1934 s. 68—74.
Podp.: Dr Zuzelski
71. Papież Akcji Katolickiej. *Aten. kapł.* T. 33: 1934 s. 167—174
Podp.: S. W.
72. U źródeł przesilenia gospodarczego. *Aten. kapł.* T. 33: 1934 s. 188—195.
Podp.: Dr Zuzelski
73. „Bajeczne pensje — żebracze pensje”. *Aten. kapł.* T. 33: 1934 s. 292—302.
74. Głos Episkopatu „o ducha chrześcijańskiego w Polsce” a opinia publiczna. *Aten. kapł.* T. 33: 1934 s. 385—395.
75. Listy pasterskie księży biskupów a potrzeby dnia dzisiejszego. *Aten. kapł.* T. 33: 1934 s. 485—494.
Podp.: Z.
76. Nowa moralność na progu świątyni i na plaży. *Aten. kapł.* T. 34: 1934 s. 77—83.
Podp.: Ks. S. Z.

77. Staatslexikon im Auftrag der Görres-Gesellschaft unter Mitwirkung zahlreicher Fachleute, hrsg. v. H. Sacher. Freiburg i. Br. 1925—1932 Bd 1—5. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 34: 1934 s. 218—220.

1935

78. Zagadnienie wzrostu ludności we Włoszech, Austrii i w Polsce. *Aten. kapł.* T. 35: 1935 s. 175—186.
Podp.: Dr Zuzelski
79. Adamski W. ks.: Wychowanie państwowe. Poznań 1933. Sośnicki K.: Podstawy wychowania państwowego. Lwów 1933. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 35: 1935 s. 200—201.
Podp.: Dr Zuzelski
80. Deptuła Wł.: Akcja Katolicka a chrześcijański ruch robotniczy w Polsce. Lublin 1934. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 35: 1935 s. 201—202.
81. Sprawy katolicko-społeczne. *Aten. kapł.* T. 35: 1935 s. 292—304.
Podp.: Dr Zuzelski
82. Listy pasterskie na tematy współczesne. *Aten. kapł.* T. 35: 1935 s. 489—496.
Podp.: Ks. Z.
83. Stolica święta w trosce o pokój świata. *Aten. kapł.* T. 36: 1935 s. 89—94.
Podp.: Dr Zuzelski
84. Ruch katolicko-społeczny. Przebudowa korporacyjna w Austrii. *Aten. kapł.* T. 36: 1935 s. 396—407.
85. Z walk religijnych w Niemczech. *Aten. kapł.* T. 36: 1935 s. 504—517.
Podp.: Dr Zuzelski

1936

86. Ruch katolicko-społeczny. *Aten. kapł.* T. 37: 1936 s. 65—72.
87. Z trosk i trudów apostołskich Kościoła w Polsce. *Aten. kapł.* T. 37: 1936 s. 182—193.
Podp.: Dr Zuzelski

88. Der Grosse Herder. Freiburg i. Br. Bd 9—12. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 37: 1936 s. 207—208.
89. Sprawy społeczno-religijne. *Aten. kapł.* T. 37: 1936 s. 499—508. Podp.: Ks. S. W.
90. Katolicy polscy wobec ślubowania młodzieży. *Aten. kapł.* T. 38: 1936 s. 187—191. Podp.: Ks. S. W.
91. „Arma veritatis” — Watykańska Wystawa Prasy Katolickiej. *Aten. kapł.* T. 38: 1936 s. 307—320.
92. Jak uchrześcijanić handel dewocjonaliami. *Aten. kapł.* T. 38: 1936 s. 496—501. Podp.: Ks. S. W.

1937

93. Przemiany moralno-religijne pod wpływem bezrobocia. Włocławek 1937 ss. 142.
94. Zasięg i charakter zainteresowań katolickiej myśli społecznej. Poznań 1937.
95. Przemiany moralno-religijne pod wpływem bezrobocia. *Aten. kapł.* T. 39: 1937 s. 264—276, 382—398, 481—487; T. 40: 1937 s. 174—194, 293—301, 393—405, 496—508.
96. J. E. Ks. Arcybiskupowi Józefowi Teodorowiczowi w pięćdziesięciolecie kapłaństwa. *Aten. kapł.* T. 40: 1937 s. 1—9.
97. Międzynarodowy Kongres Chrystusa Króla w Poznaniu. *Aten. kapł.* T. 40: 1937 s. 201—202. Podp.: Dr Zuzelski
98. Katolicka myśl społeczna. Osoba ludzka w niebezpieczeństwie. Dwa kongresy przeciwalkoholowe w Warszawie. *Aten. kapł.* T. 40: 1937 s. 309—313. Podp.: Dr Zuzelski
99. Almack J. C.: Wychowanie obywatelskie. Przeł. J. Piotrowski. Wstęp napisał J. Chałasiński. Warszawa [b. r.]. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 40: 1937 s. 437—438. Podp.: Ks. S. W.

1938

100. Stanowisko i zadania duszpasterza wobec współczesnych ruchów społecznych. Płock 1938 ss. 46.
101. Źródło mocy w Akcji Katolickiej. W: Kapłan wśród ludzi. Warszawa 1938 s. 199—215.
102. Problemy społeczno-moralne wsi w „Pamiętnikach chłopów”. *Aten. kapł.* T. 41: 1938 s. 154—169.
103. Majdański W.: Giganci. Warszawa 1957. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 41: 1938 s. 201—204.
104. Chmielowski Z.: Podręcznik spółdzielczości. Wyd. 2, Warszawa 1937. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 41: 1938 s. 415—416.
105. Wachowski M.: Problemy oświatowe robotnika wielkopolskiego. Poznań 1937. Tenże: Podstawowe pojęcie oświaty robotniczej. Poznań 1937. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 41: 1938 s. 514—515.
106. O pełne prawa w społeczeństwie dla Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. *Aten. kapł.* T. 42: 1938 s. 65—71. Podp.: Dr Zuzelski
107. Zjazd Związku Zakładów Teologicznych i Towarzystwa Teologicznego w Krakowie. *Aten. kapł.* T. 42: 1938 s. 177—186.
108. Poznanie i wykonanie uchwał Synodu Plenarnego szczytnym posłannictwem polskiego katolicyzmu. *Aten. kapł.* T. 42: 1938 s. 282—286.
109. Wolność w życiu społecznym. *Aten. kapł.* T. 42: 1938 s. 286—290.
110. Kongres Pax Romana w Bled. *Aten. kapł.* T. 42: 1938 s. 290—292.
111. Konkurs na katolicką „Historię chłopów w Polsce”. *Aten. kapł.* T. 43: 1938 s. 292—293.
112. Ottoviani A.: Institutiones Juris Publici Ecclesiastici. Vol. 2. Jus Publicum Externum. Vatican 1936. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 42: 1938 s. 413—414. Podp.: Ks. S. W.

113. Antyreligijne wychowanie w organizacjach socjalistycznych. *Aten. kapł.* T. 42: 1938 s. 485—490.

1939

114. W trzydziestolecie Ateneum Kapłańskiego 1909—1939. *Aten. kapł.* T. 43: 1939 s. 1—8.
Podp.: Ateneum Kapłańskie.
115. Ks. Arcybiskup Józef Teofil Teodorowicz (1864 — 4 XII 1938). *Aten. kapł.* T. 43: 1939 s. 67—69.
Podp.: Redakcja
116. Duszpasterz w budowaniu ustroju korporacyjnego. *Aten. kapł.* T. 43: 1939 s. 105—130.
117. Sp. Kardynał Aleksander Kakowski (1862 — 30 XII 1938). *Aten. kapł.* T. 43: 1939 s. 163—165.
Podp.: Redakcja
118. Konferencja w sprawie duszpasterstwa wśród robotników. *Aten. kapł.* T. 43: 1939 s. 180—187.
119. Papież Pius XI. *Aten. kapł.* T. 43: 1939 s. 209—224.
120. Pius XI na przełomie dziejów. Włocławek 1939 ss. 24.
121. Deklaracja rady Społecznej przy Prymasie Polski — o uwłaszczeniu pracy. *Aten. kapł.* T. 43: 1939 s. 280—287.
Podp.: Ks. S. W.
122. O młodym robotniku polskim. Rozbudowa K. Z. M. M. *Aten. kapł.* T. 43: 1939 s. 495—503.
123. Konferencja w sprawie duszpasterstwa wśród robotników. *Prąd* R. 26: 1939 t. 37 s. 127—136.
124. Ksiądz Biskup Marian Fulman. W pięćdziesięciolecie kapłaństwa. *Aten. kapł.* T. 44: 1939 s. 42—45.
Podp.: Redakcja
125. Lewandowicz W. ks.: Instytut Wyższej Kultury Religijnej wobec potrzeb umysłowych współczesnej inteligencji polskiej. [Rec.]. *Aten. kapł.* T. 44: 1939 s. 97—98.
Podp.: Ks. S. W.

1945

126. „Człowiek — istotą nieznaną?”. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 2 s. 3.
Podp.: St. W.
127. Odwieczne prawa człowieka. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 3 s. 3.
Podp.: St. W.
128. „Biała człowiekowi samemu”. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 4 s. 3.
Podp.: St. W.
129. Walczyć o godność człowieka. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 5 s. 3.
Podp.: St. W.
130. Jeszcze o godności i moralności człowieka. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 6 s. 3.
131. Religia — rzecz prywatna? *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 7 s. 3.
Podp.: St. W.
132. Nowy człowiek — nowy ład. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 8 s. 3.
Podp.: St. W.
133. Wychowanie nowego człowieka. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 9 s. 3.
Podp.: St. W.
134. Kościół a wychowanie nowego człowieka. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 10 s. 3.
Podp.: St. W.
135. Społeczność rodzinna. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 11 s. 3.
136. Boże pochodzenie małżeństwa. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 12 s. 3.
137. Chrystusowa reforma małżeństwa. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 13 s. 3.
Podp.: St. W.
138. Sprawa kieszeni czy wiary. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 14 s. 4.
Podp.: St. W.
139. „Dwoje w jednym ciele” — „w Chrystusie i w Kościele”. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 15 s. 3.
Podp.: St. W.
140. Cele małżeństwa „po katolicku”. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 16 s. 3.
Podp.: St. W.
141. „Błogosławiony owoc żywota”. *Ład Boży* R. 1: 1945 nr 17 s. 3.

1946

142. Duch pracy ludzkiej. Konferencje o pracy. Włocławek 1946 Księgarnia Powszechna, ss. 189.
143. Pius XII papież: Krucjata społeczna. Przemówienie wigilijne z dn. 24 XII 1942 r. Przełożył ks. St. Wyszyński. Włocławek 1946 Księgarnia Powszechna, ss. 28.
144. Stolica Apostolska a świat powojenny. Włocławek 1946 Księgarnia Powszechna, ss. 132.
Podp.: Dr Stefan Zuzelski
145. Pius XII a Polska. *Aten. kapł.* T. 45: 1946 s. 11—41.
146. Co daje rodzina państwu? *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 1 s. 3.
Podp.: St. W.
147. Księżę Arcybiskup Sapieha — kardynałem. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 2 s. 4.
Podp.: X. St. W.
148. Społeczna służba małżeńska. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 3 s. 3—4.
149. Co należy się rodzinie od państwa? *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 4 s. 3.
Podp.: St. W.
150. Ochrona rodziny przez prawo państwa. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 5 s. 3.
Podp.: St. W.
151. Gospodarcze zabezpieczenie rodziny. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 6 s. 3.
Podp.: St. W.
152. Pokój rodzinie. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 7 s. 3.
Podp.: St. W.
153. Dom rodzinny — świętością. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 8 s. 3.
Podp.: X. St. W.
154. Chrześcijańskie wyzwolenie kobiety. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 9 s. 3.
155. Papieżowi z Drogi Krzyżowej. (Z okazji rocznicy wyboru pap. Piusa XII). *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 11 s. 3.
Podp.: X. S. W.

156. Dary Boże dla matki. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 12 s. 3.
Podp.: S. W.
157. Kobieta — rozwód — religia. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 13 s. 3.
Podp.: S. W.
158. Matka — Matce Ojczyźnie. (Zagadnienia życia rodzinnego). *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 13 s. 3.
159. Rozwód wrogiem dziecka. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 15 s. 3.
Podp.: S. W.
160. Rodzina — rozwód — cnoty społeczne. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 16 s. 3.
Podp.: S. W.
161. Rozwód a życie narodu. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 17 s. 4.
Podp.: S. W.
162. Jednolite prawo małżeńskie — rozdarte dusze. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 18 s. 3.
Podp.: S. W.
163. Odnowienie małżeństwa. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 18 s. 3; nr 19 s. 3.
Podp.: S. W.
164. Poznajcie godność małżeństwa. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 20 s. 3.
Podp.: S. W.
165. Pamiętać, że małżeństwo jest Sakramentem. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 21 s. 3.
Podp.: S. W.
166. Przygotowanie się do małżeństwa. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 22 s. 3.
Podp.: S. W.
167. Pomoc społeczna małżonkom. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 23 s. 3.
Podp.: S. W.
168. Współdziałanie Kościoła i Państwa na rzecz małżeństwa. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 24 s. 3.
Podp.: S. W.
169. Rodzina i wychowanie. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 25 s. 3.
Podp.: S. W.

170. Wychowawcze prawa rodziców. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 26 s. 3. Podp.: S. W.
171. Współpraca w wychowaniu dzieci. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 28 s. 3; nr 29 s. 3. Podp.: S. W.
172. Trudności współpracy w wychowaniu. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 30 s. 3. Podp.: S. W.
173. Zasady współpracy w wychowaniu. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 31 s. 3. Podp.: S. W.
174. Rodzina a Kościół i Państwo w wychowaniu. *Ład Boży* R. 2: 1946 nr 33 s. 3. Podp.: S. W.
175. Książd Władysław Kornilowicz. *Tyg. powsz.* R. 2: 1946 nr 50.
176. Naturalny ustrój społeczny. *Tyg. powsz.* R. 2: 1946 nr 4.
177. „Problem” Watykanu. *Tyg. warsz.* R. 2: 1946 nr 11.
178. Krucjata społeczna Piusa XII. *Tyg. warsz.* R. 2: 1946 nr 33.
179. List... do Komitetu Uroczystości Ingresowych. *Wiad. Diec. lub.* R. 23: 1946 s. 221—223.
180. List... do młodzieży szkolnej. *Wiad. Diec. lub.* R. 23: 1946 s. 219—221.
181. List pasterski do duchowieństwa na dzień swej konsekracji. *Wiad. Diec. lub.* R. 23: 1946 s. 163—166.
182. List pasterski... do duchowieństwa i wiernych Diecezji Lubelskiej na dzień ingresu do katedry lubelskiej. *Wiad. Diec. lub.* R. 23: 1946 s. 166—172.
183. List pasterski [o Niepokalanym Sercu Maryi]. *Wiad. Diec. lub.* R. 23: 1946 s. 224—227.
184. Odezwa rekolekcyjna [do kapłanów]. *Wiad. Diec. lub.* R. 23: 1946 s. 229—231.

185. Pamięci 245 kapłanów Diecezji Włocławskiej. Przemówienie żałobne w bazylice katedralnej dn. 1 XII 1945 r. *Kron. Diec. włocł.* 1946 nr 1.
186. Przemówienie ingresowe [w Lublinie]. [Streszcz.] *Wiad. Diec. lub.* R. 23: 1946 s. 213—219.

1947

187. Chrystus społecznik. Poznań [1947] Komitet Ofiarowania Archidiecezji Poznańskiej Matce Najśw. ss. 17.
188. Trzy ideały. [Katolicki ideał nauki, ideał męża nauki, ideał akademika katolickiego. W związku z objęciem godności Wielkiego Kanclerza K. U. L-u]. *Ład Boży* R. 3: 1947 nr 18 s. 2—3.
189. Do duchowieństwa i wiernych Diecezji [Lubelskiej] na dzień Zmartwychwstania Pańskiego. *Wiad. Diec. lub.* R. 24: 1947 s. 105—106.
190. Do duchowieństwa i wiernych Diecezji Lubelskiej z okazji konsekracji Ks. Biskupa Zdzisława Golińskiego. *Wiad. Diec. lub.* R. 24: 1947 s. 266—267.
191. „Dzień Prasy Katolickiej” w uroczystość Chrystusa Króla. *Wiad. Diec. lub.* R. 24: 1947 s. 349.
192. List pasterski Episkopatu Polski o poświęceniu osobistym, rodzin i narodu Najśw. Sercu Jezusowemu. *Wiad. Diec. lub.* R. 24: 1947 s. 445—449.
193. List pasterski „o chrześcijańskim wyzwoleniu człowieka” na Nowy Rok Kościelny (1946/47). *Wiad. Diec. lub.* R. 24: 1947 s. 42—61.
194. List pasterski „o katolickiej woli życia”. *Wiad. Diec. lub.* R. 24: 1947 s. 89—105.
195. W sprawie kolekty na rzecz Seminarium Duchownego w Lublinie. *Wiad. Diec. lub.* R. 24: 1947 s. 62—64.
196. Memorial Episkopatu w sprawie Konstytucji. *Wiad. Diec. lub.* R. 24: 1947 s. 261—265.
197. Życzenia świąteczne Biskupa Lubelskiego do duchowieństwa i wiernych. *Wiad. Diec. lub.* R. 24: 1947 s. 460—461.

1949

198. List pasterski Ks. Prymasa do duchowieństwa i wiernych swoich archidiecezji. *Wiad. Diec. lub.* R. 26: 1949 s. 61—66.
199. Stefan Wyszyński z Bożego zmiłowania i łaski Stolicy Apostolskiej Biskup Lubelski mianowany Arcybiskupem-Metropolitą Gnieźnieńskim i Warszawskim, Prymasem Polski. Do duchowieństwa i wiernych Diecezji Lubelskiej. *Wiad. Diec. lub.* R. 26: 1949 s. 69—71.

1952

200. Trzechsetlecie działalności Księży Misjonarzy w Polsce. *Wiad. Archid. warsz.* R. 36: 1952 s. 2—4.

1953

201. Duch pracy ludzkiej. Wyd. 2. Londyn 1953 Veritas.
202. Kardynał Prymas Polski na Wielkanoc 1953 r. *Wiad. Archid. warsz.* R. 37: 1953 s. 26—27.
203. Na miesiąc maj. [Odezwa Arcypasterza]. *Wiad. Archid. warsz.* R. 37: 1953 s. 27—29.

1956

204. Prymas Polski do duchowieństwa i ludu Bożego [z okazji powrotu do stolicy]. *Wiad. Archid. warsz.* R. 38: 1956 s. 5—6.
205. Orędzie pasterskie do wiernych o trzeźwym spędzeniu Świąt Bożego Narodzenia do odczytania w IV niedzielę Adwentu. *Wiad. Archid. warsz.* R. 38: 1956 s. 48—50.
206. W sprawie powrotu nauki religii do szkół. *Wiad. Archid. warsz.* R. 38: 1956 s. 50—53.
207. Pozdrowienie prymasowskie na Boże Narodzenie 1956 R. P. *Wiad. Archid. warsz.* R. 38: 1956 s. 54—57.
208. Prymas Polski do Rodaków w kraju i za granicą na wigilię Bożego Narodzenia 1956 r. *Wiad. Archid. warsz.* R. 38: 1956 s. 57—62.

209. Kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Polski, do duchowieństwa i ludu Bożego z okazji powrotu do stolicy i Świąt Bożego Narodzenia. Warszawa 1956 ss. 18.
[Osobne odbicie numerów 204—208 — z *Wiad. Archid. warsz.*].

1957

210. Duch pracy ludzkiej. Myśli o wartości pracy. Wyd. 3. Poznań 1957 Księgarnia św. Wojciecha, ss. 206.
211. Wypełniamy śluby jasnogórskie. Czytania na maj. Jasna Góra 1957 ss. 160.
212. Kapłani polscy w służbie Królowej Narodu. *Aten. kapł.* T. 54: 1957 s. 7—15.
213. Do Redakcji i Czytelników wydawnictwa „Homo Dei”. *Homo Dei* R. 26: 1957 s. 321—322.
214. Do kapłanów Archidiecezji [Warszawskiej] przed dniem 3 maja. *Wiad. Archid. warsz.* R. 39: 1957 s. 164—166.
215. Do rodziców katolickich przed rozpoczęciem roku szkolnego 1957—1958. *Wiad. Archid. warsz.* R. 39: 1957 s. 381—383.
216. List Księdza Prymasa i Księdzy Biskupów po powrocie od Ojca świętego. *Wiad. Archid. warsz.* R. 39: 1957 s. 307—313.
217. Na 40-lecie konsekracji biskupiej Ojca św. Piusa XII. *Wiad. Archid. warsz.* R. 39: 1957 s. 161.
218. Orędzie duszpasterskie o potrzebie szczególnej trzeźwości w okresie Wielkiego Postu. *Wiad. Archid. warsz.* R. 39: 1957 s. 88—90.
219. Program pracy duszpasterskiej w pierwszym roku Wielkiej Nowenny przed Millennium. *Wiad. Archid. warsz.* R. 39: 1957 s. 371—380.
220. Prymas Polski do duchowieństwa i wiernych swoich archidiecezji na uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego. *Wiad. Archid. warsz.* R. 39: 1957 s. 123—124.
221. Przygotowania się w Wielkim Poście do przyrzeczeń jasnogórskich. *Wiad. Archid. warsz.* R. 39: 1957 s. 84—88.

222. Kazanie... wygłoszone w katedrze wrocławskiej 1 kwietnia 1957 r. *Wr. Wiad. kośc.* R. 12: 1957 s. 134—140.
[Tekst z taśmy magnetofonowej]
223. Kazanie... wygłoszone w kościele akademickim św. Macieja we Wrocławiu dnia 2 kwietnia 1957 r. *Wr. Wiad. kośc.* R. 12: 1957 s. 140—153.
[Tekst z taśmy magnetofonowej]
224. Przemówienie... w bazylice św. Jadwigi w Trzebnicy w dniu 1 kwietnia 1957 r. *Wr. Wiad. kośc.* R. 12: 1957 s. 133—134.
[Tekst z taśmy magnetofonowej]
225. List do ks. biskupa Fr. Korszyńskiego. W: Ks. bp dr Franciszek Korszyński. *Jasne Promienie w Dachau*. Poznań 1957 s. 5—6.

1958

226. Wezwanie Prymasa Polski do pracy wielkopostnej w duchu ślubowań jasnogórskich. *Tyg. powsz.* R. 12: 1958 nr 8.
227. Służba słowu postannictwem społecznym. W: Pielgrzymka pisarzy i pracowników literatury polskiej na Jasną Górę 4 V 1958. *Jasna Góra* [1958] s. 8—15.
[Zawiera fragmenty listu Ks. Prymasa z dn. 16 listopada 1952 r.]
228. Odezwa wielkanocna Prymasa Polski. *Tyg. powsz.* R. 12: 1958 nr 14.
229. Przemówienie do młodzieży akademickiej w Szczecinie... wygłoszone w dniu 29 XI 1957 w bazylice św. Jana Chrzciciela [Większe fragmenty]. *Gorz. Wiad. kośc.* R. 2: 1958 s. 4—14.
230. Duchowieństwo polskie na tle środowiska współczesnego życia polskiego. Przemówienie Ks. Prymasa wygłoszone do księży w Szczecinie dnia 30 listopada 1957 r. [Większe fragmenty]. *Gorz. Wiad. kośc.* R. 2: 1958 s. 197—211.
231. W starogardzkiej świątyni Królowej Polski. Przemówienie Prymasa Polski wygłoszone w dniu 30 listopada 1957 r. *Gorz. Wiad. kośc.* R. 2: 1958 s. 211—219.
232. Myśli o pracy. *Znak* R. 10: 1958 nr 47 s. 489—491.
[Wyj. z książki: *Duch pracy ludzkiej*. Wyd. 3. Poznań 1957].

233. Drugi rok Wielkiej Nowenny. *Tyg. powsz.* R. 12: 1958 nr 18.
234. Przemówienie Ks. Prymasa w Katedrze Poznańskiej 19 III 1958 r. (Fragmenty). *Mies. kośc. Archid. pozn.* R. 9: 1958 s. 223—228.
235. Kazanie... wygłoszone w Farze Poznańskiej 19 III 1958 r. (Fragmenty). *Mies. kośc. Archid. pozn.* R. 9: 1958 s. 232—237.
236. List Prymasa Polski po jego wizycie w Poznaniu. *Mies. kośc. Archid. pozn.* R. 9: 1958 s. 239.
237. List pasterski do polskiej młodzieży katolickiej na odnowienie ślubów w dniu 3 maja 1958 r. *Wiad. Archid. warsz.* R. 40: 1958 s. 269—271.
238. List biskupów polskich na dzień parafialny odnowienia jasnogórskich ślubów (dnia 4 maja 1958). *Wiad. Archid. warsz.* R. 40: 1958 s. 271—276.
239. Wezwanie Prymasa Polski do pracy w duchu ślubowań jasnogórskich. *Wiad. Archid. warsz.* R. 40: 1958 s. 65—73.
240. Lud Boży żyjący łaską uświęcającą. Kazanie Prymasa Polski na Jasnej Górze dnia 26 VIII 1958. *Tyg. powsz.* R. 12: 1958 nr 37.
241. Prymas Polski na jubileusz KUL. *Tyg. powsz.* R. 12: 1958 nr 38.
242. Chrześcijańska a neopogańskie koncepcje kobiety. W: *Rola kobiety w kościele*. Lublin 1958 s. 7—22.